

BELLE TEN

Cilt : XLIII

NİSAN 1979

Sayı : 170

DOĞUMUNUN 80. YILDÖNÜMÜNDE

ULUĞ İĞDEMİR

Ord. Prof. ENVER ZİYA KARAL

Türk Tarih Kurumu, Kurum Genel Müdürü Uluğ İğdemir'in 80 yaşına girmesi nedeniyle "Belleten" in bu sayısını ona armağan etmeği kararlaştırmıştır. Seksen yaşına erişmek kuşku yok ki, bir mutluluktur. Türk Tarih Kurumu, Genel Müdürünü bu mutluluğundan dolayı kutlarken kendisine teşekkür borcu olduğunu da kabul etmektedir:

İğdemir'in seksen yıllık yaşamından 48 yılı Kurum hizmetinde geçmiştir. Öyle ki onun hizmeti Türk Tarih Kurumu'nun kuruluşu ile başlamış, gelişmesi ile devam etmiş ve bugün de devam etmektedir.

İğdemir 1900 yılında Çanakkale'nin Lapseki ilçesine bağlı Çardak bucağında doğmuştur. İlk öğreniminden sonra, orta öğrenimini Çanakkale Lisesiyle Çanakkale Öğretmen Okulunda yapmıştır. Yüksek öğrenimini ise Ankara'da Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde Yeni ve Yakın Çağlar tarihini bitirmek suretiyle tamamlamıştır.

İğdemir'in ilk mesleği o devirde gençlerimizin çoğunun mesleği olan öğretmenliktir. 1919 da Biga'da ilkokul öğretmenliğine atanır. Ne var ki, yurdumuz bu yılda koyu bir bunalıma gömülmeğe başlar. Yurt toprakları yer yer düşman istilâsına uğrar. Bu arada düşman saldırıları Biga'ya da yönelir. Bunun üzerine İğdemir babasıyla birlikte ve gönüllü olarak Kurtuluş Savaşına katılır. 1921 yılında, Antalya'da tekrar öğretmenliğe başlar. Buradan Adana'ya gider ve

öğretmenliği orada sürdürür. Aynı zamanda bu kentte gazeteciliğe başlar. İlk Yeni Adana gazetesinin Yazışleri Müdürlüğünü yapar. 1924 de Ferit Celâl Güven'le birlikte Türksözü gazetesini kurar. İğdemir 1926 yılında Ankara'da Türk Ocakları Merkez Heyeti Başkanlığına getirilmiştir. Bu görev yanında Türk yurdu dergisi'nin Müdürlüğünü de üstlenmiştir. 1931 yılında Türk Ocaklarının kapanması üzerine aynı yılda kurulan Türk Tarih Kurumu Sekreterliğine atanmıştır. Bu atanma onun yaşamında bir dönüm noktasıdır.

Bilindiği gibi Türk Tarih Kurumu, Atatürk'ün eseridir. İğdemir, görevi nedeniyle, O'nun Kurum hakkındaki düşüncelerini ve duygularını aracısız olarak öğrenmek olanağını bulmuştur. Bu nedenle İğdemir'in Kurtuluş Savaşı sıralarında başlamış olan gazeteciliği sırasında gelişen Atatürk sevgisi, Atatürk ülküsünün ayrılmaz bir elemanı olan Türk Tarih Kurumu sevgisi ile bütünleşmiştir. Bu sevgide onun Kurum hizmetinde geçen 48 yıllık çalışmalarının seyrini görmek doğaldır. 48 yıllık hizmet, herşeyden önce, Kurumun idari ve bilimsel gelişmesi için gerekli olan devamlılığı sağlamıştır. Öyle ki, bu süre içinde gelişme sonucu sağlanan başarıların her birinde onun etkisi görülür.

Kurumumuzun sesini bilim dünyasına yansıtan "Belleten" in 1937 denberi Yazışleri Müdürlüğünü yapmaktadır. Mimarlık sanatı yönünden Ankara'nın sayılı binalarından olan Kurum binasının yapılmasında büyük hizmeti geçmiştir. Kurumun zengin kitaplığının kurulmasında, güçlü ve modern Basımevi'nin meydana getirilmesi için yapılan girişimlerde büyük payı vardır. Kurum üyelerinin bilimsel çalışmalarında, çalışmalarını kolaylaştırma yolunda gösterdiği çabalara da ayrıca işaret edilmelidir. İğdemir bu çalışmalarının bir sonucu olarak, Genel Müdürlüğe getirilmiş ve Kurumun Şeref Üyeliğine seçilmiştir. Bu arada 1951 ile 1973 yılları arasında Türk Dil Kurumu Yönetim Kurulu üyeliğinde bulunmuş ve bu Kurumun Sayman Üyeliğini yapmıştır.

İğdemir'in yukarıda kısaca anlatılan, yönetsel çalışmalarına, bilimsel çalışmalarının ürünü olan yayınları da eklenmelidir. Bunlar bu yazımızın sonunda bir listede gösterilmiştir.

Listeden de anlaşılacağı üzere yayınlar, Atatürk, Kurtuluş Savaşı ve Türkiye Cumhuriyeti konuları etrafında toplanmaktadır.

Atatürk konusunda 1939 yılında "Atatürk" başlığı ile basılan kitapçık biyografi niteliğinde ilk yayım olmak nedeniyle önemlidir. İslâm Ansiklopedisinde yayınlanan Atatürk maddesinde de Atatürk'ün hayatının bir bölümü İğdemir tarafından yazılmıştır.

Birinci Cihan Savaşında Çanakkale'de Atatürk'ün komutasında ordumuz tarafından kazanılan Anafartalar ve Arıburnu savaşları üzerine Atatürk tarafından yazılan ve uzun zaman kesin metni bilinmeyen tarihçe ve rapor da İğdemir'in sürekli araştırmaları sonunda ele geçmiş ve yayımlanmıştır.

Türk bağımsızlık savaşının örgütlenmesinde ve programının hazırlanmasında Sivas Kongresinin oynamış olduğu büyük rol, -kongre tutanakları son zamanlara kadar ortada bulunmadığı için- ayrıntularıyla bilinmemekte idi. Bunun gibi kongrece seçilen ve Türk devrimini, Türkiye Büyük Millet Meclisinin kuruluşuna kadar yöneten Heyet-i Temsiliye tutanakları da bilinmiyordu. Oysa ki Sivas Kongresi Atatürk tarafından toplantıya çağrılmış ve onun başkanlığında toplanmıştı. Heyet-i Temsiliye de yine onun başkanlığında çalışmıştır. Bu nedenle bu iki kuruluşun tutanaklarının yayımlanması yeni Türkiye Devletinin kuruluş seyrinin izlenmesi için zorunlu idi. Bu iki tutanağın da gün ışığına çıkmasını Uluğ İğdemir'e borçluyuz.

"Yılların İçinden" adlı kitabı İğdemir'in çeşitli yayım organlarında çıkmış olan makalelerini, anılarını ve araştırmalarını kapsamaktadır. Bunlardan her biri ya doğrudan doğruya Atatürk üzerindedir, yahut onun kurmuş olduğu Türkiye Cumhuriyeti Devletinin bir konusu ile ilgilidir. Bu konular da bilgilerimizi tamamlayıcı ve aydınlatıcı bir karakter taşımaktadır.

"Atatürk ve Anzaklar" adlı kitap İğdemir'in 1978 de basılan son kitabıdır; dış görüntüsüyle küçüktür; kapsamakta bulunduğu fikirler ve belgeler yönünden ise tam anlamı ile orijinaldir. Atatürk'ün şimdiye kadar örneği görülmemeyen insancıl bir seslenişidir. Öyle ki bu sesleniş, ulusal sınırların çok uzağında, onunla, çocukları savaşmış olan bir memlekette, Avustralya'da yaptığı yankılarla uygar insanlığın öğünülecek bir eseri olarak dalgalanmaktadır.

80. doğum yılına girmesi nedeniyle ve yukarıda kısaca dokunulan başarılı çalışmalarından dolayı, Türk Tarih Kurumu, Belleten'in bu sayısını Genel Müdürü Sayın Uluğ İğdemir'e armağan etmektedir.

Uluğ İğdemir'in basılmış yapıtları

- Kuleli Vak'ası hakkında bir araştırma.* Ankara 1937. = Türk Tarih Kurumu Yayınlarından VII. Seri-No. 3.
- Halkevleri Kütüphaneleri için rehber.* İstanbul 1939 Matbaai Ebüzziya. = Cumhuriyet Halk Partisi Yayını, Kılavuz Kitaplar: 4.
- Atatürk 1880-1938.* Ankara 1939 Ulus Basımevi. = Ankara Halkevi, Dil Tarih ve Edebiyat Şubesi Yayınlarından, Büyük boy, No. 21.
- Tarihi eserlerin korunması ve tarih malzemesinin toplanması.* Ankara 1940. = C.H.P. Halkevleri Neşriyatı, Konuşmalar I.
- MUSTAFA KEMAL, *Anafartalar Muharebatına ait tarihçe.* Ankara 1962 Türk Tarih Kurumu Basımevi. = Türk Tarih Kurumu Yayınlarından XVI. Seri, No. 4.
- MUSTAFA KEMAL, *Arıburnu Muharebeleri raporu.* Ankara 1968 Türk Tarih Kurumu Basımevi. = Türk Tarih Kurumu XVI. Seri No. 8.
- Sivas Kongresi.* Ankara 1969 Türk Tarih Kurumu Basımevi. = Türk Tarih Kurumu Yayınlarından XVI. Seri No. 10.
- Biga Ayaklanması ve Anzavur olayları (günlük anılar).* Ankara 1973 Türk Tarih Kurumu Basımevi. = Türk Tarih Kurumu Yayınlarından XVI. Seri No. 17.
- Cumhuriyetin 50. yılında Türk Tarih Kurumu.* Ankara 1973 Türk Tarih Kurumu Basımevi. = Türk Tarih Kurumu Yayınlarından XVI. Seri No. 22.
- Heyet-i Temsiliye tutanakları.* Ankara 1975 Türk Tarih Kurumu Basımevi. = Türk Tarih Kurumu Yayınlarından XVI. Dizi-No. 26.
- Yılların içinden (Makaleler, Anılar, İncelemeler).* Ankara 1976 Türk Tarih Kurumu Basımevi. = Türk Tarih Kurumu Yayınlarından Dizi XVI. No. 31.
- Atatürk ve Anzaklar. Atatürk and the Anzacs.* Ankara 1978 Türk Tarih Kurumu Basımevi. = Türk Tarih Kurumu Yayınları XX. Dizi, No. 6.
- Düşmanlık mutsuzluktur.* "Cumhuriyet 28 Mart 1977"
- Uzunçarşılı'yı yitirdik.* "Cumhuriyet 15 Kasım 1977"
- Anzaklar ve Atatürk'ün tarihsel davranışı.* "Milliyet 15 Nisan 1978"